

Н. Мархайчук

ФЕСТИВАЛІ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ 2008–2019

N. Markchaichuk

AUDIOVISUAL ART FESTIVALS IN UKRAINE DURING 2008–2019

Навесні 2008 р. у Львові означилася принципово нова мистецька платформа, яка стартувала медіаакцією львівських митців Б. Шуміловича та А. Ліника (тогочасного виконавчого директора «Інституту актуального мистецтва» у Львові) та концертом експериментальної електронної музики К. Заволоки (Київ), у супроводі радикального електронного проекту Д. Федоренка «КОТРА» та аудіовізуальних проєкцій «AKUVIDO» від медіамитців В. Довгалюка та Г. Куц (Україна-Берлін) із його наступним обговоренням. Попри актуальність самої появи в артсередовищі міста медійних проєктів від відомих молодих митців, ці акції лишилися не затребуваними публікою, окресливши перед організаторами платформи (ТМ «Шутка» та КМЦ «Дзига») та її куратором Б. Шуміловичем (одночасно куратор мультимедійної бібліотеки Центра міської історії Центрально-Східної Європи) потребу розширити сферу своєї виставково-кураторської діяльності до освітньо-кураторських ініціатив, з метою винайти придатний для Львову спосіб презентувати актуальні концепції культурно-мистецьких продуктів, і в першу чергу — технологічне мистецтво цифрових медіа. Протягом 2009–2012 (у рамках «Тижня актуального мистецтва») у місті щорічно відбувався Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва та цифрових технологій МедіаДепо. У його межах, відповідно до обраної кураторської стратегії «знайти можливості для взаємодії і розвитку мистецтва і цифрової / електронної / медійної культури та знайти механізми для зміни соціального та загальнокультурного процесу в кращу сторону», влаштовувалися майстер-класи, лекції та покази медійного мистецтва від престижних європейських фестивалів і бієнале, серед яких австрійський “Ars Electronica” (Лінц), німецькі “Interfilm” та “Transmediale” (Берлін), польські “Імпакт” (Лодзь) та “WRO” (Вроцлав), словенський “Videomedeia” (Новий сад) та ін., а також представників українського медіаруху (відеоарт, гібридні та інтерактивні медіа, експериментальна анімація та відео тощо).

Окреслений шлях виявився плідним. Восени 2009 у Львові відбувся Перший міжнародний аудіовізуальний проєкт-фестиваль “Transformator”, учасники і гості якого отримали змогу не лише побачити / почути об’єкти / твори австрійських, польських та українських митців, створені на перетині візуального мистецтва і електронної музики, але й відвідати лекції й стати учасником дискусій про сучасні практики digital та media art. Проєкт розділявся на день-частини: “Transformator”, «Місто та Електрика», “Cyberday”, «Синтез», «Електрика як Утопія» та “Tesladay”, кожна з яких розкривала різні сторони проблеми осмислення інформаційних і енергетичних потоків міста та їх трансформації через електроенергію в мистецький твір. Куратори проєкту і його фестивальної програми “Transformator” А. Ліник, Б. Шумілович та Л. Шаланкевіч (куратор Центру сучасного мистецтва в Гданську, відомий польський електронний музикант) виступили не тільки як його організатори та «ідейні натхненники», але, у першу чергу, як автори певного «топологічно окресленого простору із фіксованим контекстом», у якому для глядача / спостерігача через взаємопроникнення практичної і теоретичної площини стало

можливим зрозуміти, а подеколи й легімітизувати аудіовізуальні об'єкти / твори в загальній системі мистецтва.

Це стало можливим, оскільки куратори сполучили експозиційну / концертну програму, яку склали об'єкти / твори експериментальної електронної музики, перформанси, інтерактивні медіа- і аудіоінсталяції, та дослідницьку платформу (лекції, семінари, майстер-класи і дискусії про нові медіа, модераторами яких виступили дослідники і практики цифрових аудіовізуальних практик з Відня, Вроцлава, Гданська, Києва, Кракова, Львову).

Фестиваль “Transformator” не лише означив наявність в українському контемпоральному середовищі медійних та цифрових артпрактик, а й уможливив плавну міграцію окремих митців покоління «нової хвилі 2000-х» до мережевого та дигітального мистецтва. Через усвідомлене в кураторському дискурсі переосмислення позиції глядача (через його активне залучення до культурно-виставкових та освітніх проєктів) А. Ліник, Б. Шумілович та Л. Шаланкевіч реалізували як традиційні медіаторські, репрезентаційні, продюсерські, так і, що є найголовнішим, авторську стратегію, яка явно наближає їхній досвід до незалежного кураторства.

У 2013 р. у Львові відбувся Перший фестиваль аудіовізуального та інтерактивного мистецтва «Тетраматика», поява якого не в останню чергу була інспірована 100-літтям від проголошення футуристами свого маніфесту (а саме про важливість впровадження машин і нових технологій у світ мистецтва) та 50-літтям самого медіамистецтва (що напередодні було відзначено проєктом «Re» у Львівському Палаці мистецтв). Одним із його фундаторів є Мистецьке об'єднання “НУРТ”, засноване у 2011 р. саме з метою актуалізації малорозвинених напрямків сучасного українського мистецтва в європейському та світовому контексті. Відтак, організатори фестивалю, який проводиться постійно в ритмі бієнале (останній відбувся у жовтні 2019 р.), спочатку були орієнтовні на той сегмент сучасного мистецтва, який пов'язувався з новітніми технологіями (його чотири складові: зображення, звук, дія, інтеракція). Так, учасниками перших чотирьох «Тетраматик» стали митці з різних регіонів України (серед яких — мистецька група SVITER з Харкова, митці з Києва, Луганська, Львову), а також медіахудожники з Бельгії, Греції, Іспанії, Німеччини, Польщі, Румунії-Франції, Тайваню, чиї твори зосереджені на взаємодії музики і відео, зображення і тексту, на розкритті потенціалу застосування в сучасних артпрактиках ІТ-технологій. Куратори кожного артпроєкту, який проходив у рамках фестивалю, не тільки виступають як популяризатори експериментів у сфері аудіовізуального мистецтва, а й щоразу розкривають нові можливості в поєднанні візуальної та звукової площин у мистецьких практиках, можливості використання нових технологій у мистецьких творах. Організатори фестивалю активно залучають до участі міжнародних партнерів. Наприклад, у 2015 р. «Тетраматика» вперше приймала частину експозиції Бієнале WRO (проєкт команди фонду WRO Media Art Foundation, заснований ще у 1989 р.), співпраця з яким стала постійною.

У 2017 р. учасниками «Тетраматик» стала група Відкритого архіву Українського медіацентру (Я. Пруденко, А. Лапов, Ю. Кузнецова, Л. Лозовий), яка презентувала свій творчо-дослідницький проєкт «Метода», що став початком дослідження

українського медіарту. Надзвичайно актуальним у 2017 р. був мистецько-освітній проєкт “Освіта й творчий експеримент”, в межах якого були представлені мистецькі проєкти вихованців мистецьких ЗВО Львову та мистецьких кафедр ЛНУ ім. І. Франка та НУ «Львівська політехніка».

Важливим напрацюванням двох останніх фестивалів стало, крім вже традиційних виставок мультимедійного і інтерактивного мистецтва, показів експериментальних відео та прослуховування електронної музики, проведення наукової конференції “Digital Cultures Lviv”, яку організував Інститут Адама Міцкевича спільно з Центром міської історії Центрально-Східної Європи. Міждисциплінарні дискусії точилися навколо визначених організаторами чотирьох проблем: цифрові архіви, комп’ютерні ігри, сторітелінг, сучасна музейна справа. По суті, нині фестиваль сміливо можна вважати сучасним українським мистецько-кураторським майданчиком, який успішно сполучає сучасне мистецтво і нові медіа.

Фестиваль аудіовізуального мистецтва та нових медіа в міському просторі «Конструкція» (Дніпро, 2016; 2018), команда якого (культурний менеджер — Катерина Русецька) постійно експериментує з локаціями й форматами і позиціонує своє дітище як мультидисциплінарний проєкт, що працює з експериментальною культурою в урбаністичному просторі. Такий вектор роботи фестивалю зумовила наявність у Дніпрі архітектурної академії.

У Харкові на початку 2019 р. на майданчику Муніципальної галереї відбувся проєкт «Братков-фест». Його ініціатори та автори — відомий медіахудожник С. Братков та його рідний брат, виступили як самокуратори і презентували «Братков-фест» як монокінофестиваль. Утім, представлені на ньому твори лише «генетично» пов’язані з кіноіндустрією і за форматом та концептами є відеоартами чи концептуальним відео. Це чи не єдиний досвід самокураторства аудіовізуального проєкту, який чекає на свого дослідника.

Навесні 2019 р. своє місце серед згаданих проєктів займає Міжнародний артпроєкт «Фестиваль аудіовізуального мистецтва “Golden frame”». Це фестиваль-конкурс творчих екранних робіт талановитої молоді, який на той час вже мав майже десятилітню історію, є одним з нечисельних фестивалів аудіовізуального мистецтва, організованих у стінах ЗВО. Ініціатором заснування фестивалю були люди, які дуже любили цей факультет і яких, у свою чергу, факультет поважав. Це відома нині в Харкові керівниця Школи драматургії та сценарної майстерності Анна Курінна та професор (на той час декан факультету кінотелемистецтва ХДАК) Зоя Алфьорова. Завдяки креативності цих фахівців фестиваль отримав свій формат, свої традиції. Його початковою метою була популяризація серед студентської молоді екранного мистецтва та фотографії.

У 2019 р. оргкомітет фестивалю значно оновив його концепцію і створив сторінку на ресурсі “FilmFreeWay”, що дозволило фестивалю вийти на міжнародний рівень. Так, на конкурсну програму фестивалю роботи надіслали учасники з понад 100 країн світу. До традиційних номінацій «Екранне мистецтво» «Сценарна майстерність», «Фотомистецтво» було додано нову — «Аудіовізуальне мистецтво», переможцем у якій заслужено стали студенти Харківської державної академії дизайну і мистецтв, яка виступила співорганізатором та провідним партнером оновленого фестивалю “Golden frame”.

Відтоді Міжнародний артпроект «Фестиваль аудіовізуального мистецтва “Golden frame”» проводиться у форматі бієнале — у 2021 та 2023 рр. Це спровокували спочатку «ковідна» весна 2020 р., а потім військова повномасштабна агресія рф 2022 р. Відповідно, організатори проекту зіштовхнулися з жорсткими реаліями тривалого карантину та військового стану, що інспірувало адаптацію фестивалю до змішаного (дистанційно-очного) формату проведення.

М. Конєва

ВПЛИВ ФЕСТИВАЛЮ “NONSTOPMEDIA” НА ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ МЕДІААРТУ В МОЛОДІЖНОМУ АРТСЕРЕДОВИЩІ ХАРКОВА НА ПОЧАТКУ 2000-Х РОКІВ

М. Konieva

THE INFLUENCE OF THE “NONSTOPMEDIA” FESTIVAL ON THE POPULARIZATION OF MEDIA ART IN THE YOUTH ART ENVIRONMENT OF KHARKIV IN THE EARLY 2000S

Перший фестиваль молодіжних проєктів “NonStopMedia” відбувся в Харкові понад 20 років тому, навесні 2002 р., і мав великий резонанс у мистецькому середовищі не тільки Харкова, а й України загалом. Причиною прицільної уваги та бурхливого обговорення став той факт, що це перший в країні фестиваль, зорієнтований на молодь, а молоді представники сучасного мистецтва, як відомо, схильні до експериментів і провокацій. Цей проєкт змістив вектор уваги гравців вітчизняного артринку (галеристів, дилерів, кураторів) з відомих і досвідчених художників на молодь, на тих, хто робить свої перші професійні кроки. Розпочалась гонитва за новими іменами.

Однією з перших причин популяризації медіаарту стала назва фестивалю, а саме слово “media”. Доволі довгий час така назва сприяла хибному уявленню, що весь фестиваль присвячений лише медіаарту. Насправді ж авторка ідеї фестивалю — директорка Харківської художньої галереї імені С. Васильківського (відомої широкій аудиторії як Муніципальна галерея) Тетяна Тумасян використала цей термін у назві новоствореного фестивалю в ширшому значенні: медіа як засіб передавання інформації в будь-якій формі. Утім, назва фестивалю спонукала деяких молодих митців, що прагнули представити власні проєкти в стінах престижної харківської галереї, до експериментів у галузі медіаарту, часто чи не вперше в житті.

Другою, не менш важливою, причиною успіху слід зазначити той факт, що фестиваль став потужною платформою для комунікації творчої молоді України, а залучення іноземних учасників знайомило аудиторію із сучасними тенденціями в інших країнах.

Митці здобули можливість познайомитись між собою, побачити, хто чим займається, сформувати нові колаборації. Освітня платформа паралельної програми підсилювала прагнення до експериментів.

Не менш важливим фактором стало те, що у фестивалі могли взяти участь молоді люди віком від 16 до 25 років навіть без фахової освіти. Це привело на артсцену нових митців із суміжних, а іноді з абсолютно нетворчих сфер.

Так свої експерименти у відеоарті представили студенти і випускники Харківської академії культури, які доти брали участь лише в кінофестивалі. А, крім того, у мистецтво прийшли фахівці з IT-сфери.